

A szállítás hatékonyságának vizsgálata a Magyar Honvédségnél

Dr. Csipkés Margit

adjunktus, Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar
E-mail: csipkes.margit@econ.unideb.hu

Solymosi Loránd

Bornemissza Gergely Felderítő Zászlóalj Logisztikai tisztje
E-mail: solymosi.lorand@mil.hu

Röviden a szerzőkről

Dr. Csipkés Margit a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar Ágazati Gazdaságtan és Módszertani Intézet Kutatásmódszertan és Statisztika Tanszékének adjunktusa. 2007-ben gazdasági agrármérnök, 2010-ben logisztika és szállítmányozási menedzser szakon szerzett diplomát, majd 2011-ben gazdálkodás- és szervezéstudományok területén doktori (Ph. D) oklevelet kapott. 2007 szeptemberétől kezdődően egészen napjainkig folyamatosan részt vesz a statisztika, az operációkutatás, a kutatómódszertan, a döntéstámogató rendszerek, illetve a logisztikai teljesítmény mérése és menedzsentje tantárgyak oktatásában. Már több mint 50 szak és diplomamunka készítésénél volt konzulens, melyek jelentős része logisztika témakörében készült el.

Solymosi Loránd, 2003-tól hivatásos katona, 2008-tól 2015-ig az MH 5. Bocskai István Lövészdandár, Logisztikai Főnökség, Közlekedési részleg tervező altisztje volt, ahol az alakulat személyi állományának és anyagainak szállítását tervezte, közúti, vasúti és légi úton. 2016-tól az MH 5/24. Bornemissza Gergely Felderítő Zászlóalj Logisztikai tisztje. Korábban okleveles logisztikai menedzser diplomát szerzett a DEGTK-n, jelenleg a Debreceni Egyetem Műszaki Kar, Lean menedzser szakos hallgatója.

Absztrakt

Napjainkban (mint minden működő szervezet) a Magyar Honvédséget is foglalkoztatja az, hogyan tud meglévő erőforrásaival úgy gazdálkodni, hogy azzal a legjobb eredményt érhesse el. Igaz a Magyar Honvédség nem egy termelő vállalat, azonban az alaprendeltetéséből fakadó feladatok maradéktalan végrehajtásához

elengedhetetlen a hatékony erőforrás kihasználás. A publikációban a Magyar Honvédség végrehajtási szállításainak hatékonyságát vizsgáljuk béke időszakban, a meglévő szállításirányítási rendszer segítségével. A szöveg elkészítésének célja az, hogy alternatívákat mutasson be az erőforrások hatékonyabb felhasználására, mivel a Honvédség alakulatai nagyszámú közúti szállítást hajtanak

vége minden évben. A szállítás hatékonyságát empirikusan is vizsgálhatjuk a Honvédségnél az elmúlt évek adatai alapján, továbbá külön számításokat végezhetünk a (leg) hatékonyabb eszközökre vonatkozóan is.

Kulcsszavak: ellátási lánc, szállítás, logisztika, Honvédség

1. Bevezetés

A logisztika fogalmát sokan (Prenzszki, 2002; Körmenyi – Pucsek, 2008, Szabó, 1995) sokféleképpen megfogalmazták már. Véleményünk szerint a legátfogóbb megfogalmazást a Hadtudományi Lexikon (Szabó, 1995) adja meg a logisztika szó-kifejezésre, miszerint a történelem során a jelentős erőket és eszközöket mozgósító hadseregek szervező támogatói feladatainak szervezett végrehajtása kapcsán megjelent fogalom. Eredetileg csak a rakodás, a szállítás, a tárolás folyamatait vizsgáló disztribúcióelméletből a rendszerszemlélet, a kibernetika, az informatika és a vezetés-tudomány eredményeinek felhasználásával, korszerű módszerek, operációkutatás, egyéb optimalizálási és szimulációs technikák, a tömegszolgálat elméletek alkalmazásával alakult ki és vált az alapanyag-kitermeléstől a gyártáson és az értékesítésen át a termék

elhasználódásáig terjedő fenntartási kérdéseket is egységes rendszerben leíró elméletté. A logisztikának az egyik alcsoportjába tartozik a katonai logisztika, mely a logisztika, mint tudomány elméletének katonai alkalmazása. Szűkebb értelmezés szerint jelentése a katonai szervezetek közötti és az azokon belüli termék, anyag és eszköz áramlását biztosító tevékenység, a készletgazdálkodás, az elosztás, a szállítás, a tárolás, illetve az anyagmozgatás eszközeivel. Tágabb értelemben a katonai rendszer erőforrásainak, a humán erőforrás, az eszköz, az anyag, az energia, a létesítmények és a szolgáltatások, a pénz, az idő és az információ kezelésének, megszerzésének és optimális hasznosításának tervezése, valamint szervezésére, irányítására és lebonyolítására irányuló tevékenység, az ezeket végző szervezeteket és szabályozókat integráló komplex rendszer

(Szabó, 1995). A katonai logisztika első alkalmazására elsőként Bölcs Leó bizánci császárnak, a hadjáratok létszám-, anyagi és szállítási szükségletei előzetes számbavételét elrendelő parancsa utal. A XVII. században a hadseregek hatalmas létszámmal rendelkeztek, így az ellátás problémája még nagyobb hangsúlyt kapott. A hadvezérek óriási élelmiszer- és anyagraktárakat hoztak létre, amelyek biztosították a szükséges erőforrásokat, de a csapatok mozgékonyágát korlátozta, mert a csapatokat nem lehetett ötnapi menettávolságnál messzebbre vezetni. A logisztikai katonai értelmezése a mai szövetséges hadseregekben a haderő mozgatásával és fenntartásának tervezésével és végrehajtásával foglalkozó tudomány, amelynek területei a tervezés, fejlesztés, beszerzés, szállítás, raktározás, elosztás, fenntartás, karbantartás, létesítmények vásárlása, építése, karbantartása, üzemeltetése

és elosztása, szolgáltatások beszerzése vagy nyújtása, orvosi és egészségügyi szolgáltatások biztosítása és támogatása (Nato Logistics Handbook, 2012).

2. Az ellátási lánc a Magyar Honvédségben

Ahogy a fogalmakat áttekintettük láthatjuk, hogy a Magyar Honvédség is csak ellátási láncok biztosításával tud megfelelően működni. De mit is jelent az ellátási lánc? Némon (et al., 2005) megfogalmazása szerint az ellátási lánc azon szervezetek, vállalatok összessége, amelyek közvetlenül részt vesznek a termék és/vagy szolgáltatások ellátási és elosztási, illetve kapcsolódó információs és pénzügyi folyamataiban forrástól a végső fogyasztóig. A tágan értelmezett ellátási lánc minden olyan szervezetet magába foglal, amely mind ellátási, mind elosztási oldalról elősegíti és eljuttatja a terméket, a szolgáltatást az alapanyag kitermeléstől a végső felhasználóig. A Magyar Honvédség minden alegységét tekinthetjük az ellátási lánc szereplőinek, akiknek folyamatosan szükségük van az erőforrások tervezésére és biztosítására. A szükséglet tervezését minden esetben az adott feladathoz végzik el, és minden hiányzó anyagra vagy szolgáltatásra, azok beszerzésére közbeszerzési eljárást hajtanak végre az adott katonai szervezetben. A beszerzés és ellátás rendjét a 346/2009. (XII. 30.) Kormányrendelet szabályozza, mely a honvédelmi szervezetek működésének az államháztartás működési rendjétől eltérő szabályait szabályozza. A rendelet meghatározza, „hogy a központi gazdálkodást folytató honvédelmi szervezet ellátóként, az utalt honvédelmi szervezet ellátóként vesz részt” (346/2009. (XII.30.) K.R.) Emellett fontos a 18/2014 (III.7.) Honvédelmi Minisztériumi utasítás is, ami alapján a Honvédelmi Minisztérium Védelemgazdasági Hivatala közbeszerzési eljárást folytat le a Minisztérium (esenként az alakulatok megbízásából) abban az esetben, ha az alakulat által beszerzendő anyag összértéke a nettó 8 millió forintot elérte/át meghaladja. A beszerzett anyagok a Honvédség megfelelő raktárba kerülnek, ahol az ellátó katonai szervezet bevételezi azt, majd felsőbb utasítás alapján kiutalja a meghatározott mennyiséget az ellátott katonai szervezet vagy szervezetek részére (1. ábra). A legfontosabb, ilyen formában beszerzett és kiutalt anyag a lőszer, a különböző harcanyagok, az elhelyezési anyagok, ruházati és bizonyos élelmezési anyagok, a közlekedési szakanyagok, a vegyvédelmi és műszaki anyagok és az informatikai eszközök.

1. ábra. A Magyar Honvédség (MH) központi beszerzésű anyagainak ellátási rendje

Forrás: 24/2015 HM utasítás alapján saját szerkesztés, 2016.

A beszerzett anyagok minden esetben egy kódszámot kapnak, melynek egységesítése folyamatban van (HETK rendszer beiktatása folyamatban), hisz jelenleg egy terméknek többféle elnevezése is van (Fábos, 2012) az alakulon belül. A központosított beszerzett anyagok elszállítását a katonai szervezetek oldják meg saját szállítóeszközökkel. A beszállított anyagokat bevételezik (utalványon), melyek ezzel a raktárba kerülhetnek, majd innen utalják ki felhasználásra.

3. A Magyar Honvédség közlekedés támogatási feladatai

A Magyar Honvédség ezen feladatai igen sokrétűek, és ezek közül az egyik legfontosabb, a Magyar Honvédség csapatainak és a szervezeteinek a teljes körű belföldi és nemzetközi viszonylatú csapat-, anyag-, személy- és speciális közlekedési-, szállítási-, valamint szállítmánykísérési-, rakodási- és szakmai kiképzési feladatainak tervezése, szervezése, koordinálása, irányítása, végrehajtása és ellenőrzése. Jelentős még a Magyar Honvédség szerepe a polgári közlekedési szervek által végzendő szolgáltatások igénybevételeinek összehangolása és koordinálása, valamint a katonai szervezetek személyi állományának, technikai eszközeinek, anyagainak szállítása, illetve az őrölt szállítmányok kísérése. Ezen ismeretek figyelembe vétele mellett készítettük el a számításainkat is, mivel fontosnak tartottuk megvizsgálni, hogy a szállítás költségei hogyan is változtak az elmúlt időben. Ahhoz, hogy a logisztikai költségeket vizsgáljuk, néhány logisztikával kapcsolatos alapfogalom tisztázása is szükséges.

4. A Honvédség szállításainak hatékonysága és ezek költségei

A Honvédségnél egy Információs Kapcsolat Rendszer (rövidítve IKR) működik, amely az alakulatok számára előírja, hogy minden év január 15.-ig jelentsék az előző

évben teljesített szállításokkal kapcsolatos adatokat, illetve a következő évben várható szállításokat, a közlekedési-szaktechnikai eszközök kiszolgálási tervét, a hadiutak, az iparvágányok állapotát, illetve az azok karbantartására tervezett anyagmennyiségeket. Ebben a jelentésben található meg az 1. táblázatban feltüntetett számértékek is (az adott alakulat hány alakulommal rendelkezik ki tehergépjárműveit, valamint mekkora tömegű anyagmennyiséget szállított el összesen).

Alakulat megnevezése	2011	2012	2013	2011	2012	2013
	Eszközök száma (db)			Elszállított mennyiség (t)		
1. alakulat	813	928	970	2430	2645	2910
2. alakulat	1411	1007	1168	2829	1824	2013
3. alakulat	123	92	1008	323	246	1001
4. alakulat	176	304	392	1553	3050	3607
5. alakulat	535	585	460	103	132	60

1. táblázat. A Honvédség nagyobb alakulatainak üzemeltetett jármű és elszállított anyagok mennyisége
Forrás: Alakulatok 2011-2013. évi IKR jelentései alapján saját szerkesztés, 2016.

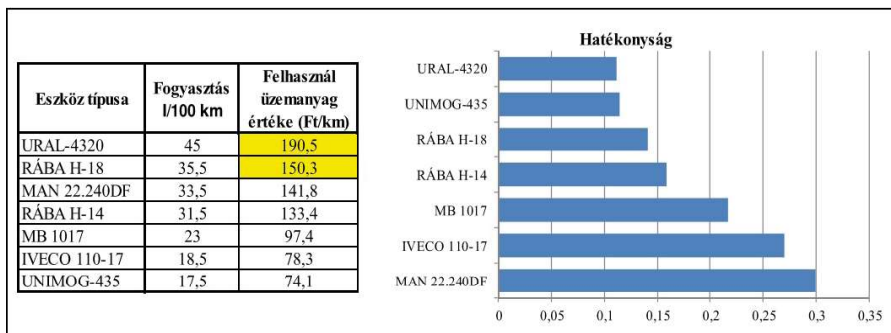
Láthatjuk, hogy az alakulat által üzemeltetett eszközök és elszállított mennyiségek évenkénti változása viszonylag kiegyensúlyozott, egy-két esetben láthatunk kiugró változást, amely valamilyen rendkívüli, vagy prioritással rendelkező feladat végrehajtása miatt keletkezett.

Az elszállított mennyiségek, illetve a szállítójárművek ismerete mellett célszerű meghatározni az 1 km megtételéhez szükséges költség nagyságát is (2. táblázat). Ennek a felhasználásával (ismerve a Budapest és az alakulatok távolságát) kalkulálható az egyes tehergépkocsik hatékonysága. Az 1 km-re vetített költségek esetében magasan vezető helyen az URAL4320-as gép áll, ezt követi a RÁBA H-18-as, illetve a MAN 22.240DF. Hatékonyság (eszköz raksúly kapacitását elosztjuk a fogyasztási normájával) alapján még nagyobb különbségek tapasztalhatók az egyes gépek között.

A leghatékonyabb eszközök a vizsgált gépparkban a MAN 22.240DF és az IVECO 110-17-es gépek voltak, hiszen itt a legnagyobb az eredmény és a ráfordítás aránya.

5. Következtetések

A fenti publikáció összefoglalásaként megállapíthatjuk, hogy a Honvédség alakulatai nagyszámú közúti szállítást hajtanak végre minden évben. Számításokkal alátámasztottuk, hogy a szállítások során a szállítókapacitásnak csupán az 56-66 százalékát használja ki a honvédség, melynek fő oka az, hogy a szállítások előre nem, vagy csak kis mértékben tervezhetők, így nem megoldható az, hogy több szállítási feladatot is összevonjon egy-egy alakulat. Az, hogy az alakulatok nem működnek együtt a szállítások során, az az anyagátvitel rendjének

2. táblázat. Az 1 km megtételére eső üzemanyagköltség és hatékonyság vizsgálata

Forrás: saját szerkesztés, 2016.

és az anyagok azonosításának problémájára vezethető vissza. A jelenlegi ellátási, szállítási rendszer hosszú távon nem fenntartható. A szállítások hatalmas költséget jelentenek az egyes alakulatoknak, így

megoldást az jelenthetné, ha ezen tevékenységeket optimalizálnák a Honvédségen belül.

